

น้ำมัน...แหล่งรายได้และปัญหาของไนจีเรีย

ไนจีเรียเป็นสมาชิกของกลุ่ม OPEC และเป็นผู้ผลิตน้ำมันรายใหญ่อันดับที่ 11 ของโลก ผลิตน้ำมันได้ราว 2.5 ล้านบาร์เรล/วัน แต่นับตั้งแต่ปี 2546 เป็นต้นมา จนถึงปัจจุบัน การผลิตน้ำมันของไนจีเรียมีปริมาณไม่แน่นอน อันเป็นผลจากการที่กลุ่มติดอาวุธในไนจีเรียได้ก่อความไม่สงบขึ้นในบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนเจอร์ซึ่งเป็นแหล่งผลิตน้ำมันที่สำคัญที่สุดของประเทศ ด้วยการเข้าโจมตีฐานการผลิตน้ำมัน ทำลายระบบท่อส่งน้ำมัน ลักลอบขโมยน้ำมันดิบ รวมทั้งจับตัวพนักงานของบริษัทน้ำมันเป็นตัวประกัน เนื่องจากไม่พอใจที่รัฐบาลไนจีเรียอนุญาตให้บริษัทต่างชาติเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากทรัพยากรน้ำมันในพื้นที่ดังกล่าว โดยไม่คำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แห่งนี้ ตลอดจนต้องการเรียกร้องให้รัฐบาลแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้จากธุรกิจน้ำมันให้แก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในแถบสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนเจอร์อย่างเป็นธรรมมากขึ้น

➤ ปมปัญหาของการก่อความไม่สงบ

พื้นที่บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนเจอร์ (Niger River Delta) ครอบคลุมพื้นที่ราว 70,000 ตารางกิโลเมตร ใน 9 รัฐ (จากทั้งหมด 36 รัฐ) ได้แก่ Abia, Akwa Ibom, Bayelsa, Cross River, Delta, Edo, Imo, Ondo และ Rivers น้ำมันที่ผลิตได้จากบริเวณนี้มีปริมาณราว 50% ของผลผลิตน้ำมันทั้งหมดของไนจีเรีย ส่วนใหญ่เกิดจากการร่วมทุนระหว่างบริษัท Nigerian National Petroleum Corporation (NNPC) ของรัฐบาลกับบริษัทน้ำมันต่างชาติ โดยบริษัทน้ำมันต่างชาติที่เป็นผู้ร่วมทุนและผู้ผลิตน้ำมันรายใหญ่ที่สุดในไนจีเรีย คือ บริษัท Royal Dutch Shell ของอังกฤษและเนเธอร์แลนด์ นอกจากนี้ ยังมีบริษัทต่างชาติขนาดใหญ่อีกหลายบริษัทที่เข้ามาทำธุรกิจน้ำมันในไนจีเรีย อาทิ Chevron Texaco และ ExxonMobil ของสหรัฐฯ Eni-Agip ของอิตาลี และ TotalFinaElf ของฝรั่งเศส เป็นต้น

น้ำมันที่ผลิตได้จากแหล่งนี้สร้างรายได้ให้รัฐบาลไนจีเรียและบริษัทลงทุนจากต่างชาติมูลค่ามหาศาล แต่ขณะเดียวกันก็ได้สร้างผลกระทบต่อประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้ ซึ่งเป็นที่มาของความขัดแย้งดังนี้

- บริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนเจอร์ มีประชากรอาศัยอยู่ราว 20 ล้านคน และกว่า 40 เชื้อชาติ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพในภาคเกษตรกรรมและทำประมงแบบพอยังชีพ แต่ในช่วงกว่า 40 ปี ที่มีการค้นพบน้ำมันในบริเวณนี้ ทำให้มีการเข้ามาลงทุนอย่างต่อเนื่องเพื่อหวังประโยชน์จากน้ำมันที่มีอยู่ อย่างไรก็ตาม ผู้ลงทุนเหล่านั้นไม่มีการจัดการด้านสิ่งแวดล้อมให้ปลอดภัยจากมลพิษที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการ เป็นผลให้ประชาชนในท้องถิ่นที่ยังชีพด้วยการเพาะปลูกและการทำประมงได้รับความเดือดร้อนจากมลพิษที่เกิดขึ้น
- ความไม่เป็นธรรมในการแบ่งปันผลประโยชน์ ทำให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณนี้เรียกร้องให้รัฐบาลแบ่งผลประโยชน์ให้แก่ท้องถิ่นมากขึ้น กล่าวคือ แต่เดิมรัฐบาลกลางจะแบ่งปันผลประโยชน์ที่ได้รับจากธุรกิจน้ำมันให้แก่รัฐบาลท้องถิ่น 13% ของรายได้ทั้งหมด และได้ให้เพิ่มขึ้นเป็น 17% เมื่อเดือนกรกฎาคม 2548 แต่ยังคงต่ำกว่าที่รัฐบาลท้องถิ่นต้องการที่ระดับ 25%
- ความไม่พอใจรัฐบาลที่เปิดโอกาสให้บริษัทต่างชาติเข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากน้ำมันในบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนเจอร์จำนวนมาก โดยไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชนในท้องถิ่นให้ดีขึ้นเลย

➤ ความไม่สงบที่ยืดเยื้อ

สาเหตุของความไม่สงบที่เกิดขึ้นบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนเจอร์ในปัจจุบันเป็นสาเหตุเดียวกับในอดีตที่เริ่มต้นมาตั้งแต่ปี 2553 เพียงแต่ในช่วงก่อนหน้านั้น การประท้วงต่าง ๆ ไม่ได้ก่อเหตุรุนแรงเหมือนในระลอกหลังนี้ โดยเฉพาะในปี 2546 ที่เกิดการประท้วงบ่อยขึ้นและมีความรุนแรงมากขึ้น บางครั้งเป็นการปะทะกันเองสืบเนื่องจากความขัดแย้งด้านเชื้อชาติ แต่ก็ส่งผลโดยรวมต่อการผลิตน้ำมัน เพราะบริษัทน้ำมันต้องเคลื่อนย้ายพนักงานออกจากพื้นที่ ทำให้การผลิตน้ำมันต้องหยุดชะงักชั่วคราว ในปี 2547 เหตุการณ์รุนแรงกว่าเดิม และทุกครั้งจะมีทั้งผู้บาดเจ็บและล้มตาย สำหรับปี 2549 นี้ ความรุนแรงเกิดขึ้นตั้งแต่ต้นปี โดยมีที่ท้าวว่าจะรุนแรงและยืดเยื้อต่อไปอีกนาน ดังนี้

⇒ **ต้นมกราคม 2549** กลุ่มขบวนการเคลื่อนไหวเพื่อปลดปล่อยสามเหลี่ยมไนเจอร์ (Movement for the Emancipation of Niger Delta : MEND) ซึ่งเป็นกลุ่มชาวประมงชนเผ่าไอจอร์ว (Ijaw) ได้บุกเข้าโจมตีท่อส่งน้ำมันรวมทั้งลักพาตัวแรงงานต่างชาติที่ทำงานอยู่บนเรือซีอีเกิล (เป็นสถานีขุดเจาะน้ำมัน ซึ่งสามารถผลิตน้ำมันได้ราว 120,000 บาร์เรล/วัน) ของบริษัท Royal Dutch Shell ทำให้บริษัทฯ ต้องอพยพแรงงานออกจากพื้นที่ รวมทั้งสถานีใกล้เคียงอีก 4 แห่ง ต้องหยุดดำเนินการผลิตชั่วคราว

⇒ **18 กุมภาพันธ์ 2549** กลุ่ม MEND ได้โจมตีท่อส่งน้ำมันขนาดใหญ่ รวมทั้งลักพาตัวคนงานชาวต่างชาติที่ทำงานอยู่บนเรือของบริษัท Willbros ของสหรัฐฯ (เป็นผู้รับเหมาช่วงงานต่อจากบริษัท Royal Dutch Shell) รวม 9 คน ซึ่งในจำนวนนี้ เป็นแรงงานไทย 2 คน เป็นตัวประกันเพื่อใช้ต่อรองให้รัฐบาลปล่อยตัวนักโทษซึ่งเป็นผู้นำคนสำคัญของกลุ่มไอจอร์ว 2 คน ที่ถูกควบคุมตัวไว้ พร้อมกับระบุว่า จะมีการโจมตีในลักษณะนี้ต่อไปจนกว่าบริษัท Royal Dutch Shell จะจ่ายเงินจำนวน 1.5 พันล้านดอลลาร์สหรัฐฯ เพื่อชดเชยความเสียหายที่บริษัทฯ ก่อให้เกิดมลภาวะขึ้นในชุมชนไอจอร์ว การก่อเหตุไม่สงบในครั้งนี้ทำให้บริษัท Royal Dutch Shell ต้องระงับการผลิตน้ำมันในหลุมน้ำมันทางตะวันตกของสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนเจอร์ทั้งหมด ส่งผลให้ปริมาณการผลิตน้ำมันรวมของไนจีเรียลดลงกว่า 20% หรือราว 450,000 บาร์เรล/วัน รวมทั้งเป็นเหตุให้ไนจีเรียต้องลดปริมาณการส่งออกน้ำมันลงถึง 19%

อย่างไรก็ตาม เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2549 กลุ่ม MEND ได้ปล่อยตัวประกัน 6 คน (ในจำนวนนี้มีชาวไทย 2 คน ได้รับการปล่อยตัวแล้ว) ส่วนตัวประกันที่เหลืออีก 3 คน (เป็นชาวอเมริกัน 2 คน และชาวอังกฤษ 1 คน) ยังคงถูกควบคุมตัว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการต่อรองขอส่วนแบ่งรายได้จากธุรกิจน้ำมันเพิ่มขึ้น

⇒ **ต้นมีนาคม 2549** กลุ่ม MEND ชูว่า จะโจมตีท่อส่งน้ำมันในบริเวณสามเหลี่ยมปากแม่น้ำไนเจอร์อีกครั้งภายในเดือนมีนาคม 2549 นี้ ซึ่งคาดว่าจะทำให้ปริมาณการผลิตน้ำมันของไนจีเรียลดลงถึง 1 ล้านบาร์เรล/วัน

➤ ผลกระทบต่อไนจีเรีย

การก่อเหตุไม่สงบบ่อยครั้งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจของไนจีเรียเป็นอย่างมาก เนื่องจากไนจีเรียต้องพึ่งพารายได้จากอุตสาหกรรมน้ำมันเป็นหลัก (มีสัดส่วนกว่า 30% ของ GDP) โดยไนจีเรียมีรายได้จากการส่งออกน้ำมันสูงเกือบ 90% ของมูลค่าการส่งออกทั้งหมด นอกจากนี้ ยังส่งผลให้ประสบปัญหาขาดแคลนพลังงานในประเทศ เนื่องจากโรงกลั่นน้ำมันของรัฐที่สำคัญทั้ง 4 แห่ง มีกำลังการกลั่นน้ำมันจำกัดเพียง 214,000 บาร์เรล/วัน จากกำลังการกลั่นสูงสุดราว 438,750 บาร์เรล/วัน อันเป็นผลจากระบบการจัดการที่ไม่มีประสิทธิภาพ ประกอบกับถูกกลุ่มหัวรุนแรงลอบโจมตีบ่อยครั้ง อีกทั้งยังมีปัญหาการลักลอบขนน้ำมันไปขายยังประเทศเพื่อนบ้านอีกด้วย ทำให้ไนจีเรียยังจำเป็นต้องนำเข้าน้ำมันที่กลั่นแล้วมาใช้ในประเทศ ทั้งนี้ ปัญหาการขาดแคลนพลังงานในประเทศทำให้รัฐบาลต้องทยอยลดการอุดหนุนราคาน้ำมันในประเทศลงเป็นลำดับ จนส่งผลให้ในช่วงที่ผ่านมา กลุ่มสหภาพแรงงาน และประชาชนหลายพันคนได้พากันเดินขบวนประท้วงรัฐบาลหลายครั้ง เพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลปรับลดราคาน้ำมันในประเทศลง

ทั้งนี้ หลายฝ่ายคาดการณ์กันว่า ความวิตกกังวลถึงปัญหาในอุตสาหกรรมน้ำมันในจีนเรี่ยซึ่งยังไม่มีทีท่าว่าจะจบสิ้นลงได้โดยง่าย อาจก่อให้เกิดการกักตุนน้ำมัน หรือเก็งกำไรราคาน้ำมันล่วงหน้า ซึ่งปัญหาเหล่านี้ล้วนเป็นชนวนซ้ำเติมสำคัญที่อาจส่งผลให้ปัญหาวิกฤตการณ์น้ำมันโลกที่เกิดขึ้นในขณะนี้ทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น และทำให้ราคาน้ำมันในตลาดโลกยังคงอยู่ในระดับสูงเช่นนี้ต่อไป

ส่วนเศรษฐกิจต่างประเทศ ฝ่ายวิชาการ

มีนาคม 2549